

BEYKOZ
BELEDİYESİ

Prof.Dr. Abdülkadir KARAHAN'ın Anısına
ULUSLARARASI
DİVÂN EDEBİYATI
SEMPOZYUMU
27-28 MAYIS 2008

BEYKOZ
BELEDİYESİ

BEYKOZ BELEDİYE BAŞKANLIĞI

Gümüşsuyu Mahallesi, Kelle İbrahim Caddesi No:43

34820 Beykoz-İstanbul

Tel.: 0216. 322 25 04 (pbx)

www.beykoz.bel.tr

beykoz-bld@beykoz.bel.tr

BASKI: SEÇİL OFSET

www.secilofset.com

İstanbul 2008

Divan Şiirinin Ufkunda Kaybolan Türkçe

Doç. Dr. Hanifi VURAL

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Güzel sanatların her şubesinde olduğu gibi, adına "şiir" dediğimiz dil sanatının da kendine özgü özellikleri vardır. Bu dil sanatının ta en baştan kendi sınırlarını belirleyip sistemleştirme yoluna giderken temel aldıkları, kabullendikleri, önemsedikleri olduğu gibi; uzak kaldıkları, bünyesine katmak istemedikleri, dışarıda tuttıkları da olmuştur.

Dil zemininde vücut bulan şiir, dilin her unsuruna aynı mesafede yakın veya uzak durmamıştır. Hassas ve dikkatli bir seçiciliğin kılavuzluğunda koordinatlarını belirleyen şiir, ana malzemesi olan dil kümesinin kimi elemanlarına hayatiyet hakkı tanırken, kimisine ise teğet bile geçmez. Ahenk ve yapıyı varlığının temel vazgeçilmezlerinden sayan şiirin kimi ifade tarzından ve malzemesinden uzak durması onun tabiatının bir gereği olsa gerek. Bütün bunları zihnin yedeğine alarak şiirin günlük konuşmanın ötesinde, kendine özgü bir üst dili vardır, diyebiliriz: "Şiir dili günlük dilden çok farklı bir yapıya sahiptir. Çünkü şiir, dilin bireysel, özel ve estetik bir biçimlendirilmesidir." (Kortantamer 1993: 274)

Divan şiirine gelince erbabının da pek iyi bildiği gibi, divan şiiri birçok özelliği sadece kendine ait olan ve sınırları kalın çizgilerle belirlenmiş, kendi konuları çerçevesinde zamanla zirveye ulaşmış bir edebiyat geleneğinin şubesidir. Söz konusu edebiyat geleneği, Tanzimat'tan sonra çeşitli isimlerle anılmış, bunlardan en yaygın hâle geleni

divan edebiyatı terimi olmuştur. Prof. Dr. Ömer Faruk Akün İslâm Ansiklopedisi için yazmış olduğu divan edebiyatı maddesinde bu geleneği şöyle tanımlamıştır:

"Türk edebiyatının umumi gelişimi içinde, nazarı ve estetik esaslarını İslâmî kültürden alarak meydana gelen ve özellikle örnek kabul ettiği Fars edebiyatının her yönden kuvvetli ve sürekli tesiri altında şekillenip belirgin örneklerini vermeye başladığı XIII. yüzyıl sonlarından, XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar, bünyesini sarsıcı ve zayıflatıcı bir tepki ve değişikliğe uğramadan Arapça-Farsça kelimelerin geniş ölçüde yer aldığı bir dille varlığını altı asır sürdürmüş bir edebiyat geleneğidir." (Akün, 1994).

Bu tanımda yer alan iki önemli tespit, konumuza ışık tutması bakımından önemlidir:

Divan edebiyatının;

- Fars edebiyatının kuvvetli etkisi altında şekillenmiş olması.
- Arapça ve Farsça kelimelerden geniş ölçüde yararlanmış olması.

Topyekûn divan edebiyatı için geçerli olan bu hususlar, şiir söz konusu edilince sanat gayesinin kendisi için zirveye çıktığı bir alanda durumun Türkçe açısından daha da istenmeyen noktalara taşındığını göstermektedir.

Divan şiiri, hikâyesi ve doğası gereği ve bu geleneğe bağlı olarak eser verenlerin sanat anlayışları ve zevkleri paralelinde dil bakımından Arapça ve Farsçanın yoğun bir etkisi altında kalmıştır. Bu etki ilk ürünlerde düşük düzeyde seyrederken zamanla

dozunu artırarak ileri derecelere ulaşmıştır. Elbette Bâki'nin (Ey pâ-y-bend-i dâm-geh-i kayd-ı nâm u neng/Tâ key hevâ-yi meşgûle-i dehr-i bî-direng¹) beytini delil göstererek "Bu şiir Türkçe değildir." diyenler zümresinden değiliz. Ancak divan şiirinin tümüne dil cephesinden baktığımızda takip edilen yolun Türkçenin aleyhine seyrettiğini söylemek mümkündür. Bu durumun ortaya çıkmasında rol oynayan sebepleri şöylece sıralayabiliriz:

1. Arap ve Fars Dillerinin Psikolojik Baskısı

Divan şiirinin ilk örneklerinde çok da yoğun olmayan Arapça ve Farsça unsurlar, zamanla Türkçe unsurları geride bırakacak düzeye ulaşmışlardır. Âşık Paşa'nı deyişiyle Türk diline kimsenin bakmadığı ve Türklere gönüllerin akmadığı bir ortam oluşmuş ve Şeyhoğlu'nun kalemiyle Türk dilinin göbüt olduğu yazılmıştır.

Zamanın edebiyat tarihleri ve kılavuzları mahiyetinde olan tezkirelerden biri olan Latifi Tezkiresi'nde iyi bir şair olmanın zaman zaman yolları anlatılırken ana dili iyi bilmenin gereğinden veya öneminden asla söz edilmemektedir (Mermer, 2006: 21). Yine Beyani Tezkiresi'nde Yavuz Sultan Selim'in Farsça şiirler yazmasıyla ilgili olmak üzere şöyle denmektedir: "Ulüvv-i himmetlerinden Türkî şiir dimeye tenezzül itmeyüp bî-nazîr Farsî eş'arı ve Acemâne güftârı vardır.(Levent, 1973: 51).

Böyle bir atmosfer içinde oluşagelen edebî muhitlerde kalem faaliyetlerinde bulunanların Türkçeden yana bir ürkeklik, Arapça ve Farsçadan yana ise bir cömertlik sergilemesi kaçınılmaz olmuştur. Arapça ve Farsça unsurların divan şiirinde asır asır git-tikçe yoğunlaştığını kısmen duyumsatmak için birkaç örnek verelim:

12-15. yüzyıl

*Senin yüzün güneşdür yohsa aydur
Cânum aldı gözün dahu ne eydür*
(Sultan Veled)

*Ecel tutmuş elinde bir ulu câm
Ki ol câmun içi dolu ser-encâm*
(Şeyyad Hamza)

*Kamu nesne biter anda uzanur
Dürlü dürlü rehneler ile bezenür*
(Âşık Paşa)

*Sünbülünden sanemâ şemme-i bîy almağ
içün*

Misk sevdâya düşüp külbe-i attâra gider
(Ahmed Paşa)

*Lâle-hadler yine gülşende neler itmediler
Servi yürütmediler gonceyi söyletmediler.*
(Necâti)

*Kaçan hayâlün ile ben ki bî-karâr oluram
Kara saçun bigi bî-sabr u ihtiyâr oluram.*
(Hümâmî)

16. yüzyıl

*Dem-be-dem seyl-âb-veş eşk-i revânun
çağlar.*

Döğünüp taşlarla ağlar hâlûme ırmağlar
(Zâtî)

*Sanman bizi kim şîre-i engûr ile mestiz
Biz ehl-i harâbâtdanuz mest-i Elestiz*
(Rûhî-i Bağdadî)

17. yüzyıl

*Âb-ı hayât-ı la'lüne ser-çeşme-i cân teşnedir
Sun cür'a-i câm-ı lebün kim âb-ı hayvân
teşnedür.*

(Bâki)

*Vâde-i hâtır-ı firibîn düzd-i.hâb itdün bu şeb
Türke pûd-ı câme- habun sûz u tâb itdün bu
şeb*

(Nâbî)

¹ Ey şan ve şöhret tuzağının ipine ayağını kaptırmış kimse, bu temelsiz dünyanın işleriyle uğraşma hevesi ne zamana kadar devam edecektir?

*Ukde-i ser rişte-i râz-ı nihânidür sözüüm
Silk-i tesbîh-i dürr-i seb'al-mesânidür sözüüm
(Nef'i)*

18. yüzyıl

*Gâhî sehâb-ı seyf ki hükmün revân verür
Ezhâr-ı bâğ-ı mülke su yerine han verür*

*Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş
sana
Mey süzülmüş şîşeden ruhsâr-ı âl olmuş sana
(Nedim)*

*Dil-zine-i feyz-i Şems-i Tebrîz
Ney-pâre-i hâme-i şeker-rîz*

*Mevc urur nâz-ı bahâr-ı hat-ı müşginden
Tamlıyor reng-i tebessüm leb-i şîrîninden
(Şeyh Gâlib) (Köprülü 2006).*

2. Divan Şiirinin Tabiatından Kaynaklanan Sebepler

a. Aruz Vezni, Nazım Şekli, Kafiye vb.

Türkçenin başlangıçtan beri biricik şiir vezni hece ölçüsüdür. Nitekim halk şiirimiz bu ölçüyle önemli ürünler ortaya koymuştur. Türklerin İslam medeniyeti dairesine geçişinden sonra tanımış oldukları aruz vezni Araplara özgü iken İran şiiri üzerinden bize de geçmiştir. M. A. Yekta Saraç konuyla ilgili şunları söylemektedir: "Başlangıçta Türkçe kelime kadrosu aruzun ihtiyaç duyduğu uzun ünlüleri bulundurmadığından aruz ile şiir yazmak çok zordu ve istenen düzeyde başarıya ulaşılamıyordu. Zamanla Arapça ve Farsçadan giren kelimelerin katkısıyla aruz ölçüsünün kullanıldığı, son derece ahenkli ve etkileyici şiirler yazılmaya başlandı." (Saraç, 2007: 201). Ayrıca bu veznin tekniklerinden biri olan medd/uzatma tarzı, "bir ünlü harften sonra sonu ünsüzle biten Türkçe kelimelerde de" kullanılmış olup, " 'dağ', 'toprağ',

'var' kelimelerinin 'dâğ', 'toprâğ', 'vâr' şeklinde uzatılması bunun örneklerindedir." (Saraç, 2007: 212).

Bu temel tespitler, aruz sebebiyle divan şiiri kapısının Arapça ve Farsça unsurlara daha çok açık bulundurulurken Türkçeye hafif aralıklı tutulduğunu göstermektedir.

Öte yandan aruz veznine paralel bir seyir izleyen nazım şekillerinin de divan şiiri dilinin şekillenmesinde rol oynadığından bahsedilebilir. Zira bu nazım biçimlerinin vazgeçilmez unsuru aruzdur. Arap ve Fars edebiyatlarına dayanan gazel, kaside, mesnevi, rubai gibi nazım şekillerindeki dil, aruz vezninin de etkisiyle devşirildikleri milletlerin dillerinden izler taşımıştır.

Ayrıca divanlarda alfabe bulanan her harften en az bir gazelin bulunması yönündeki gelenek de eserlerde Arapça ve Farsça kelimeler kullanılmasını ve mısra sonlarındaki kafiyelerin bu kelimelere göre şekillenmesini zaruri kılmıştır.

b. Sanatkâranelik Kaygısı

Başlangıçtan bu güne şiir geleneğimizin, sanat adına sanat anlayışının zirvede olan aşaması şüphesiz divan şiiridir. Dolayısıyla belagat ilminin bütün incelikleri, lafız ve maña sanatlarının bütün ayrıntıları divan şiiri üzerinde tatbik edilme imkânını bulmuştur. Durum böyle olunca, ister istemez Arapça ve Farsça unsurlara daha çok yer verme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Çünkü divan şiiri tarzının içinde doğup büyüdüğü, şekillendiği, sistemleştiği topraklar, bu dillerin konuşulduğu coğrafyalardır. Bu yüzden yukarıda değinilen sanatkâranelikleri icra etmek için şair, daha çok Arapça ve Farsça kelimelerle şiir oyunu oynayacaktır.

Bu hususu aydınlatması bakımından bir-iki örnek verelim:

Aşağıdaki beyitte, Arap harflerine göre kelimelerdeki harflerin yerlerinin değiştirilmesiyle söz konusu olan kalb sanatı

yapılmıştır.

*Mûr gibi emrine kılmış itâat halk-ı Rûm
Râm olupdur nitekim Mûsâ'ya ey şeh şehri-i
mâr (Surûr-i Kadîm)*

(Mûr: karınca, Rûm: Anadolu; râm: itaat etme, mâr: yılan)

*Hoş kemâlin heme kelâmin şûh
Aşna Leâlî-i inşa (Nazim)*

3. Medrese Eğitiminin Müfredatı

Divan şiiri vadisinde kalem oynatmış şairlerin hemen hepsinin iyi bir eğitimden geçtiği söylenebilir. Sultanlardan kalem kâtiplerine, post-nişinlerden müridâna, şeyhülislamlardan kadırlara kadar geniş bir yelpazede eğitimli kimselerden oluşan "şuara tayfası" zamanın eğitim kurumları olan medreselerin rahle-i tedrislerinden geçmiş insanlardır. Ne var ki, medreselerin müfredatına baktığımızda; ekol olmuş, Türk kültür hayatının önemli bir kısmını oluşturmuş genelde Türk edebiyatına, özelde divan şiirine dair herhangi bir derse asırlar boyu bu müfredatta yer verilmemesi doğrusu dikkate değerdir. Ancak II. Meşrutiyetle birlikte önce Dârü'l-Hilâfetü'l-Âliyye Medresesinin daha sonra da diğer medreselerin müfredat programlarında Osmanlı edebiyatı ile ilgili derslere yer verilir (İzgi 1997: 110-116). Dolayısıyla, okutulan birçok dersten dolayı sıkı bir Arapça ve kısmen Farsça eğitimi almış olan kalem erbabından sade bir Türkçe ile eser vermeleri beklenemezdi kanaatindeyiz.

4. İktibaslar

Aynı zamanda İslami Türk Edebiyatı'nın bir şubesi olan divan edebiyatı ve dolayısıyla divan şiirinin temel referanslarından biri de İslam kültürüdür. Bu kültürün ana kay-

nakları ise Kur'an ve hadistir. Divan şiirinde zaman zaman bu kaynaklardan yapılan alıntılar da şiirde Arapça ve Farsça unsurların artmasına yardımcı olmuştur.

*Sekahûm rabbüküm geldi tudağından haber
câna*

*Susamuş derdine ister lebinden çeşmeler
gözlüm*

(Nesîmî)

"El intizâr eşeddü minel-mevt" dir hadis

Ölen yine dirildi yiter intizâr idün

(Necâtî) (Köprülü, 2006).

5. Bölüm Başlıkları

Kaside ve mesnevilerde bölüm başlıkları ve geçiş cümleleri çoğunlukla Farsça yazılmıştır:

Kaside Der Tavsif-i Bağdâd ve Medh-i
Sultân Süleymân

Âgâz-ı Dâstân-ı Beni Mahâbbet

Bu tarzın arka plânında sosyal veya psikolojik herhangi bir sebep var mıdır yok mudur tartışmasına girmeden, bu durumun şiirimizdeki Farsça unsurlar hanesine bir artı kazandırdığını söylemekle yetinelim.

6. Dönem Türkçesinin İç ve Dış Yapısı Bakımından Değişmesi/Farklılaşması

Her büyük dil gibi, Türkçe de karşılaştığı, münasebet kurduğu diller karşısında hem alıcı hem de verici olmuştur.² İlişki içinde bulunan diller arasındaki bu türden alışverişler tabii olmakla birlikte, bir dilin diğer(ler)inden fazlasıyla etkilenmesi, kendi iç dinamiklerini işletmeyip ihmal etmesi o dil açısından olumlu olabilir bir durum olmasa gerek. Konuya bu noktadan bakınca Türkçenin tarih içinde Arapça ve Farsçadan yana büyük bir "fedâkarlık" sergilediğini söyleyebiliriz. Bu doğrultuda dönem

² Türkçenin asırlar boyu ilişki kurduğu dillere vermiş olduğu söz varlıkları için Günay Karaağaç'ın şu eserine bakılabilir: Dil, Tarih ve İnsan, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.

Türkçesi hem iç hem de dış yönüyle küçüm-
senemeyecek bir etkiye açık kalmış ve bu
durum tabii olarak edebî dile de yansımıştır.

6.1. İç Yapıya Etki

Yeryüzünde hiçbir büyük dilin saf ve etkilenmeye kapalı olmadığı herkesin malumudur. Ancak bir dilin "kendisi" olarak kalabilmesi için iç yapısının bir başka ifadeyle gramer kural ve kalıplarının dışarıdan gelen müdahalelere açık olmaması gerekir. Türkçe bu yönüyle gelişen şartlara ve zaman içinde oluşan 'moda' yönelimlere yenik düşmeden sağlam yapısıyla asırları geride bırakarak günümüze kadar gelebilmiştir. Bu iddiaya gölge düşürebilecek düzeyde olmasa da Osmanlı Türkçesinin dilin iç yapısı cephesinden kimi küçük menfezleri açık tuttuğunu görmekteyiz.

6.1.1. Terkipler

Yargısız anlatım yollarından biri olan tamlamalar, Türkçede asıl unsuru sona alarak şekillenir. Hem isim hem de sıfat tamlaması için geçerli olan bu durum, Arapça ve Farsça tamlamalarda tamamen ters bir yapı arz etmekte ve birleşen unsurlar arasında fonomorfolojik unsurlara ihtiyaç duyulmaktadır: bâb-ı beyt, bâbü'l-beyt gibi. Divan şiirinde bu birleşim yollarının, özellikle Farsça tamlama tarzının kullanımı zaman zaman aşırıya kaçmış; kimi mısralar, beyitler baştan sona bu tür yapılarla tanzim edilmiştir:

*Âb-ı hayât-ı la'lüne ser-çeşme-i cân teşnedür.
Sun cür'a-i câm-ı lebün kim âb-ı hayvan teşnedür.*

(Bâki)

*Ukde-i ser rişte-i râz-ı nihânidür sözüm
Silk-i tesbîh-i dürr-i seb'al-mesânidür sözüm*

(Nefî) (Köprülü, 2006).

6.1.2. Arapça ve Farsça Çokluk Ekleri

Her dilin çokluk ekleri kendine özgüdür ve dillerin tarih içinde değişmez yasaları cümlesindedirler. Birkaç kelimeyle sınırlı kimi yapılarda çokluk anlamı barındırdıkları iddia edilen "z" ve "t" ünsüzlerinin dışında³ Türkçede biricik çokluk eki +lar/+ler'dir. Ancak, Arapça ve Farsçadan kelime alıntılama başladıığımız noktadan itibaren bu dillerin çokluk eklerini de alıp kullanmaya başlamışız. Bu dillerden bize geçen kelimeleri sadece Türkçenin çokluk ekleriyle çekimlemek mümkünken ve böyle bir kullanım söz konusu söz varlıklarının yabancılıklarını kısmen budayıp Türkçeye yaklaştıracakken, daha çok alıntı çokluk eklerini tercih etmişiz nesrimizde, şiirimizde.

Ser-âgâz eyledikçe andelibân âşiyân üzre
(Nefî)

Bu mısradaki, görüldüğü gibi, Arapça bir sözcük Farsça bir ekle çoğullaştırılmıştır. Ahengi hesaba katmayarak vezni esas aldığımızda bu sözcük andelibler olarak ifade edilmiş olsaydı vezin yine de bozulmamış olacaktı.

6.2. Dış Yapıya Etki

Bilindiği gibi dilin dış yapısı ifadesiyle söz konusu edilen lisanın kelime kadrosu kastedilmektedir. Divan şiirini bu açıdan incelediğinde, kimi şiirlerde kullanılmış olan Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçe kelimelere oranla daha fazla olduğu görülecektir. Gerçi bu durum şairden şaire, hatta şiirden şiire değişmekle birlikte bir fikir vermesi bakımından Nâilî'nin

Oldı eşkim gülşen-ârâ-yı heves-cûlar gibi
Mısra'ıyla başlayan gazelinin kelimelerini tek tek saydığımızda 59 sözcükten 18 tanesi

³ Bk. Doç. Dr. Necati DEMİR, "Çokluk Eki +(l)t/+(U)t Üzerine", Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi, Cilt XC, Sayı 647, Kasım 2005, s. 437-441.

Türkçe iken kalan 41 tanesi ise Arapça ve Farsça unsurlardan oluşmaktadır. Bu rakamlar da gösteriyor ki bu gazelde geçen kelimelerin sadece % 31.05'i Türkçedir.

Fakat bir kez daha belirtelim ki divan şairlerinin hepsi bu şekilde Arapça ve Farsça kelime kadrolarının yoğunlukta olduğu bir dille karşımıza çıkmamışlardır. Tıpkı bütün halk şairlerinin sade dille yazmadıkları gibi...

Hatta şairlerden bazıları, "Divân-ı gazel nüsha-i kâmûs değildir." (Nâbî) diyecek kadar kullandıkları dilin de farkındadırlar.

7. Sonuç

Türk milletinin hemen bütününe yakınının İslam medeniyeti dairesine girmesiyle birlikte yeni yönelimler ve gelişmeler de kaçınılmaz olmuştur. Bu tarihî dönemecin çok öncesinde yazı dili olmayı başarmış, farklı yazı sistemlerini tecrübe etmiş, sözlü ve yazılı bir edebiyat geleneğine sahip olmuş Türk milleti, bu yeni kültürün verilerinden de yararlanmayı bilmiş ve zamanla bunları bünyesine uyarlayabilmenin üstesinden gelmiştir. Türklerin İslam kültürü ile tanışması ile Batı kültürüyle karşılaşmasının ve tavır alışının arasında temel bir farklılıktan söz edilebilir: Öteden beri inanma duygusunu ön planda tutan Türkler, bu anlamdaki son yöneliş ve kabullenişleriyle aynı değerlere bağlı halkları âdeta kardeş belleyerek onlarla her türlü kültürel alışverişte bulunmuş, biz ve onlar ayrımına gitmemişlerdir. Hatta ilerleyen zaman sürecinde, sosyal ve siyasal yapıların ve oluşumların da kaçınılmaz sonucunda Türk milleti, kendisini Osmanlı Devleti şahsında bütün bir Şark dünyasının sahibi, hamisi olarak görmüştür. Bu bakış açısı, bugün buradan bakarak adına kimi değerlerinden fedakârlık etme diyebileceğimiz tutumu da beraberinde getirmiştir. Bu anlamda ve yukarıdan beri dile getirmeğe çalıştığımız sebeplerden divan

şairinin dili, Türkçe merkezli kalmak üzere Arap ve Fars dillerinden bir hayli malzeme devşirilmiştir. Ancak, dilini ele aldığımız bu küçük incelememizle, Türk tarihi, kültürü, sanatı, zevki ve yaşama biçiminin önemli kaynağı olan divan şiirini öteleme ve bizden saymama gibi yersiz bir iddiada bulunmadığımızı vurgulayalım.

KAYNAKLAR

Akün, Ö. Faruk (1994), "Dîvan Edebiyatı", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi c.9, İstanbul.

İzgi, Cevat (1997), Osmanlı Medreselerinde İlim, c. I, İz Yayıncılık, İstanbul.

Kortantamer, Tunca (1993), Eski Türk Edebiyatı Makaleler, Akçağ Yayınları, Ankara 1993.

Köprülü, Fuat (2006), Divan Edebiyatı Antolojisi, Akçağ Yayınları, Ankara.

Levent, Agâh Sırrı (1973), Dil Üstüne, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Mermer, Ahmet (2006), Eski Türk Edebiyatına Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara.

Saraç, M. A. Yekta (2007), Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye, 3F Yayınları, İstanbul.